

El auge de la extrema dreta en el marc de la Unió Europea.

El cas del Front Nacional francès

Agost 2017

Lluc Margalef Boquera

ÍNDEX

1. Introducció
2. Concepte d'extrema dreta i idees força
  - 2.1. El nacional-populisme
  - 2.2. Nativisme
  - 2.3. La crítica al pluralisme democràtic
  - 2.4. Euroescèptics
  - 2.5. Xenofòbia, racisme i etnopluralisme
  - 2.6. L'idea d'Estat
3. Mapa de l'extrema dreta a la Unió Europea. Principals formacions polítiques d'extrema dreta a nivell comunitari.
4. Causes de l'auge de l'extrema dreta en el marc de la Unió Europea
  - 4.1. Impacte de l'escenari post Guerra Freda
  - 4.2. La crisi de la socialdemocràcia i el desmantellament de l'Estat del benestar
  - 4.3. Crisi de la democràcia representativa i dels partits polítics tradicionals
  - 4.4. Declivi econòmic de les classes mitjanes fruit de la globalització
  - 4.5. Augment dels moviments migratoris
5. Ha aconseguit el Front Nacional francès la seva cúspide electoral?
  - 5.1. França sempre ha tingut ultradreta
  - 5.2. El gir social de Marine Le Pen?
  - 5.3. Perfil del votant del Front Nacional
6. Conclusions
7. Bibliografia

LA RÈSURGÈNCIA DE L'EXTREMA DRETA EN EL MARC DE LA UNIÓ EUROPEA. EL CAS DEL FRONT NACIONAL FRANCÈS.

1. Introducció

Després del 1989 tothom parlava, en paraules de Francis Fukuyama, del *òfi de la història*, exposant que la lluita d'ideologies s'havia consumat amb la victòria final de la democràcia liberal. Així mateix, s'ha demostrat que aquesta tesis era errònia. Actualment estem experimentant l'emergència de tota una sèrie de líders autoritat i populistes, amb una gran capacitat d'alterar l'*status quo*, a través de la seva gestió de la por.

L'actual conjuntura política i econòmica expressa un trencament de l'estabilitat política imperant en els països d'occident. La globalització econòmica neoliberal, que ara s'ha debilitat, ha conduït a un augment de les reaccions nacionalistes i euroescèptiques dels Estats membres. Estem experimentant un gir cap a la dreta; Europa està sent presa d'un populisme seductor, el qual s'ha apropiat de bona part dels termes propis i tradicionals de l'esquerra¹.

La reestructuració de l'extrema dreta és un dels perills més urgents en les societats actuals. *«La distància entre les posicions de l'extrema dreta, d'una banda, i, d'altra banda, una dreta política oficial ó que ha pogut apoderar-se de les institucions polítiques ja en molts països- es redueix cada cop més»*². Segons el parer del filòsof social alemany Oliver Kozlarek, les bases de la cultura de la dreta s'enfonsen, en última instància, en l'extrema dreta, i els seus discursos es nodreixen de les idees provinents d'aquesta cultura.

Si bé la presència de partits d'extrema dreta als Estats membres és desigual a escala nacional, la dreta radical populista ha esdevingut un actor polític de primer ordre en el continent europeu. Formacions polítiques tals com el *Jobbik* (Hongria), *FPÖ* (Àustria), *Front Nacional* (França), *Partit per la Llibertat* (Holanda), *UKIP* (Regne Unit) o *Llei i Justícia* (Polònia) ostenten certa rellevància en els seus respectius països, gaudint d'una

---

¹ HABERMAS, J. "For a Democratic Polarisation: How to pull the ground from under Right-Wing Populism". Social Europe. 17 de novembre del 2016. (en línia) < <https://www.socialeurope.eu/2016/11/democratic-polarisation-pull-ground-right-wing-populism/> >

² KOZLAREK, Oliver. "La guerra cultural en contra de la normalización de la extrema derecha y la teoría crítica". Oximora Revista Internacional de Ética y Política. Núm. 10. Gener – Juny del 2017. (en línia) < <http://revistes.ub.edu/index.php/oximora/article/viewFile/18987/21444> >

gran capacitat per anar guanyant recolzament electoral, així com d'incidir en les agendes polítiques dels Estats membres.

L'apogeu electoral dels partits d'extrema dreta a Europa fa constar l'existència de noves realitats sociològiques i socioeconòmiques. *«A rellevants canvis en el model productiu, conseqüència de la globalització i del moment històric existent en la revolució científicotècnica, els corresponen canvis ideològics i polítics. Sorgeixen noves ofertes polítiques per satisfer noves demandes. En situacions de crisi renaixen les ideologies, es necessiten respostes polítiques a situacions socials, econòmiques o políticament angustioses»*, tals com l'atur, les immigracions massives, la desafecció política o l'augment dels atacs terroristes, entre d'altres.

«La reorganització del sistema productiu a escala mundial (amb la pèrdua del seu valor de mercat dels sectors obrers europeus no qualificats), l'hegemonia de l'agenda política neoliberal, la crisi de model de l'esquerra clàssica i la consegüent pèrdua de capacitat de seducció social i socialització de la cultura obrera d'esquerra» són factors que han ajudat a l'increment d'aquests moviments, els quals enroben la bandera de l'autèntica democràcia, segrestada segons ells per elits cosmopolites corruptes que es guien per interessos no nacionals.

Ens trobem davant un moviment nacionalista i autoritari que aposta per la idea d'un Estat cruel, racista i elitista fonamentat en l'idea de l'odi. Els actors polítics d'extrema dreta adornen les seves proclames de reafirmació nacional amb una forta dosis de simbolisme anti-musulmà. Aquests es nodreixen de l'aprofundiment de les divisions existents en la societat, remarquant les diferències entre *«nosaltres»* i *«ells»*. En absència d'una resposta per part de l'esquerra, *«el camp quedarà obert per a què els grups populistes i d'extrema dreta portin al món [í] a divisions més profundes i a conflictes més freqüents»*.

---

³ ANTÓN-MELLÓN, Joan. HERNÁNDEZ-CARR, Aitor. *«El crecimiento electoral de la derecha radical populista en Europa: parámetros ideológicos y motivaciones sociales»*. Universidad Complutense de Madrid. Política y Sociedad. Volum 53. Número 1. 2016.

⁴ *Ibidem*.

⁵ RODRICK, Dani. *«La abdicación de la izquierda»*. Revista de Economía Institucional. Volum 18. Núm. 35. Bogotá. 2016. (en línia) <http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S0124-59962016000200016&script=sci_arttext&lng=es>

2. Concepte d'extrema dreta i idees força

Existeixen una ampla gamma de definicions del concepte d'extrema dreta. La majoria dels autors la defineixen com una ideologia intrínsecament complexa i composta d'una combinació de diferents factors ideològics. A diferència de conceptes tals com socialisme, liberalisme o comunisme que detenten una llarga història i una descripció més o menys fixada, això no succeeix en el cas de l'extrema dreta. Així doncs, segons el parer de Cas Mudde, les idees força de l'extrema dreta són el nacionalisme, el racisme, la xenofòbia, l'antidemocràcia i la concepció d'un Estat fort⁶.

El concepte d'extrema dreta es constitueix com un paraigua que aglutina tots aquells grups d'ideologies i activitats que s'oposen a la democràcia, a la pluralitat i als drets humans. Els seus precursors, amb una mentalitat autoritària i antipluralista, pretenen crear una *Europa de Pàtries*, emprant el Parlament Europeu com a principal instrument⁷. L'extrema dreta es configura com una ideologia política que *es basa principalment en el mite de l'homogeneïtat nacional, i que aposta per criteris radicals d'exclusió d'aquells que s'allunyen d'aquesta homogeneïtat*⁸.

L'extrema dreta està conformada per grups i organitzacions que es basen en *una ideologia reaccionària, antidemocràtica i que no rebutgen la possibilitat de fer ús de la violència en contra d'individus o grups de persones que ells identifiquen com els seus enemics*⁹. Aquests no són marginals ni ideològicament aïllats. La seva aptitud de connectar amb els problemes i temors d'estrats cada cop més amplis de la societat els constitueix en una amenaça a la seguretat de moltes societats.

En paraules de Theodor W. Adorno, una de les premisses fonamentals dels seus discursos és el *complex d'usurpació*; posen èmfasi en el supòsit de que les societats es troben amenaçades per col·lectius que procedeixen de fóra, els interessos dels quals són contraris als interessos nacionals.

---

⁶ MUDDE, Cas. *Right wing extremism analyzed. A comparative analysis of the ideologies of three alleged right wing extremist parties (NPD, NDP, CP'86)*. University of Georgia. 1995. (en línia) <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.979.883&rep=rep1&type=pdf>>

⁷ ALBRECHT, Jan Philipp. *Europe on the far right. Right wing extremists and right-wing populists in the European Parliament*. The Greens. EFA. (en línia) <www.janalbrecht.eu/fileadmin/material/Dokumente-/20130108-GE-rechtsausussen_WEB-EN-01.pdf>

⁸ CASTELLÀ, Helena. *Extrema Dreta. Un fenomen europeu*. Fundació Josep Irla. 2016. (en línia) <<http://irla.cat/publicacions/02-lextrema-dreta-fenomen-europeu/>>

⁹ KOZLAREK, Oliver. *Op. Cit.*

2.1. Nacional-populisme

Es tracta d'una ideologia romàntica, populista i ultranacionalista, hostil amb el liberalisme i la democràcia pluralista¹⁰. El nacional-populisme que subscriuen apel·la a tota la nació interclassista (*el poble*) a defensar-se contra l'enemic extern (l'estranger) així com de l'intern (les velles classes polítiques). El nacional-populisme ha estat descrit com *una lectura esquemàtica i maniquea de la realitat, de fàcil circulació, en la qual predomina la figura d'un o més bocs expiatoris, els agents anti-populars, que estarien a l'arrel dels mals que sofreix la comunitat nacional*¹¹. Defensen, primordialment, un nacionalisme agressiu dirigit contra l'immigrant d'escàs poder adquisitiu.

2.2. Nativisme

S'engendren com un moviment nativista¹², de defensa d'un ordre social i cultural en crisi que proposa com a solució el retorn als orígens i l'eliminació de tots els elements forasters. Reivindiquen la recuperació de la sobirania nacional que senten que han perdut en mans dels mercats globals, d'una disfuncional Unió Europea o d'unes polítiques migratòries que consideren massa liberals¹³. El discurs i els programes electorals dels actuals partits d'extrema dreta *defensen les seves arrels en el moviment tradicionalista, també denominat contrarrevolucionari o reaccionari*¹⁴. Amb el propòsit de revivir el passat mitjançant mites, i amb la intolerància enfront a les noves idees., no accepten allò que significa una transformació de les mentalitats i canvi social. (Tendeixen a idealitzar el passat).

---

¹⁰ MELZER, Ralf. SERAFIN, Sebastian. *Right-wing in Europe extremism. Country analyses, counter-strategies and labor-market oriented exit strategies*. Friederich Ebert Stiftung. Forum Berlin. (en línia) <<http://library.fes.de/pdf-files/dialog/10031.pdf>>

¹¹ MANZANO, Cristina. *"Hijos del miedo y de la ira"*. Tinta Libre. Abril 2017.

¹² CASTELLÀ, Helena. *Op. Cit.*

¹³ OTERO, Miguel. STEINBERG, Federico. *"Causas del rechazo a la globalización: más allá de la desigualdad y la xenofobia"*. Real Instituto Elcano. (en línia) <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_es/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/ari81-2016-oteroiglesias-steinberg-causas-rechazo-globalizacion-mas-alla-desigualdad-xenofobia>

¹⁴ Rodríguez Jiménez, José Luis. *"De la vieja a la nueva extrema derecha (pasando por la fascinación por el fascismo)"*. Historia Actual Online. 2006. (en línia) <<http://www.historia-actual.org/Publicaciones/index.php/haol/article/viewFile/138/126>>

2.3. La crítica al pluralisme democràtic

Els seus adeptes exerceixen una notable crítica al pluralisme democràtic, segons el seu parer la font de la qual emana la corrupció, l'elitisme, l'obsessió pel poder i l'establishment. Els seus líders s'erigeixen com a defensors de l'home comú, i aprofitant la força de la desafecció política, s'esforcen per combatre i desarticular els efectes de la modernització. És més, s'estableix com un corrent polític que s'oposa directa o indirectament a les pedres angulars de les democràcies liberals, sent l'ultranacionalisme, l'autoritarisme i la xenofòbia les seves nocions primordials. *«Aquests partits perceben l'actual procés de modernització i l'auge de les conductes individualistes com una clara oposició a la identitat col·lectiva, construïda en base a la lleialtat nacional. Cal doncs sotmetre als individus en la cerca del bé de la comunitat¹⁵».*

2.4. Euroescepticisme

Així mateix, perceben la globalització i l'europeisme com dues cares de la mateixa moneda. *«La UE s'entén com una mena d'Unió Soviètica moderna, artificial i opressora dels pobles¹⁶».* Exhibeixen la seva oposició a una possible federalització i/o ampliació de la Unió i advoquen bé per marxar de la Unió Europea, bé per dissoldre-la o bé per no anar més enllà d'una mera coordinació econòmica entre els Estats sobirans.

La Unió Europea representa un poder supranacional al que s'oposen fèrriament les forces nacionalistes. *«Recobrar la sobirania perduda, recuperar el control de les fronteres, tornar a tenir una moneda pròpia són algunes de les reivindicacions que, en major o menor mesura, presenten molts d'aquests partits.[í]. Immersa en tres crisis existencials simultànies (la crisi econòmica, la crisi dels refugiats, el qüestionament de la seva legitimitat democràtica) a la UE li està costant trobar solucions que garanteixin el seu futur¹⁷».*

---

¹⁵ ALBRECHT, Jean Philip. *Op. Cit.*

¹⁶ RODRIGUEZ AGUILERA-DE PRAT, Cesareo. *“The Rise of the Far Right in Europe”*. IEMed. Yearbook 2014. (en línia). < http://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/anuari-2014/Rodriguez-aguilera-far-right-europe_IEMed_yearbook_2014_EN.pdf >

¹⁷ MANZANO, Cristina. *“Hijos del miedo y de la ira”*. Tinta Libre. Abril 2017.

2.5. Xenofòbia, racisme i *etnopluralisme*

Una de les premisses primordials del seu ideari polític és l'actitud restrictiva envers l'immigració. Personifiquen al col·lectiu immigrant com el causant de tots els problemes socials que sofreix la societat, tals com l'atur, l'augment de la violència, l'escassetat d'habitatges o el frau. Al atorgar una notable rellevància a l'hegemonia nacional i ètnica, els immigrants esdevenen una amenaça per a la homogeneïtat de la nació. Els partits polítics d'extrema dreta ofereixen *una identitat exclusiva i advoquen per simples solucions expeditives*¹⁸.

Mitjançant una exaltació xovinista i ètnica de la nació i un discurs populista, cerquen l'ideal d'una nació sacrosanta, entès com el mite de la puritat ètnica de *ōla nostra gent*¹⁹. El sentiment de xenofòbia envers l'estranger, s'incrementa respecte al poble musulmà tradicional. El rebuig del món islàmic, qualificat d'endarrerit i perillós, ofereix una gran rendibilitat en un context de notable increment dels moviments migratoris i on el fenomen del terrorisme *ihadista* constitueix una de les principals preocupacions en matèria de seguretat.

El seu ideari conté una visió racista de la societat. La principal diferència és que el nou racisme, en contrast amb la visió clàssica, no emfatitza la superioritat dels nacionals/compatriotes, sinó la incompatibilitat existent entre els diferents col·lectius. D'acord amb la nova visió del racisme, *ōtotes les races i cultures són equivalents i tenen el dret, i en si l'obligació, de desenvolupar-se de forma independent i separada. Tanmateix, aquest desenvolupament ha de tenir lloc a través de la seva pròpia cultura*²⁰. Així mateix, en la concepció clàssica del racisme els grups es divergien exclusivament en base a la raça, actualment és la vessant cultural la que ha assolit una major rellevància. Segons aquesta concepció, les diferències entre grups són naturals i permanents.

Aquests partits incorporen la doctrina de *l'etnopluralisme*, advocant per la resistència a la mescla entre diferents cultures, al entendre que les seves concepcions són totalment incompatibles. L'intent de segregació ajuda a incrementar l'ultranacionalisme de la societat²¹.

---

¹⁸ RODRIGUEZ AGUILERA-DE PRAT, Cesáreo. *Op. Cit.*

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ MUDDE, Cas. *Op. Cit.*

²¹ MELZER, Ralf. *Op. Cit.*

A diferència dels moviments feixistes, la nova extrema dreta *ōcritica amb força el concepte d'Estad del benestar i advoca sempre per la reducciō d'impostos, el que suposa negar les polítiques de redistribuciō de les rendes i el retall de les prestacions socials. Però aixō no es tradueix en una unívoca aposta pel liberalisme econōmic²²ö. Aquestes formacions exigeixen mesures proteccionistes per a la producciō nacional, així com garantir una part de les prestacions socials pels nacionals.*

2.6. L'idea d'Estad

Així mateix, l'idea d'Estad fort fa referència a el desig de reforçar les seves funcions repressives, defensant una idea d'Estad antipluralista, militaritzat i on imperi la llei. La promulgaciō de legislaciō restrictiva i repressiva no només és familiar als partits d'extrema dreta, sinō que també és inherent a les classes polítiques conservadores. El seu caràcter autoritari es deu a la *ōdemanda d'un càstig dur per aquells subjectes que no respecten les regles. [í] Per mantenir l'ordre l'estad haurà de tenir una força policial sòlida a la seva disposiciō²³ö. Així mateix, el militarisme s'expressa ell mateix com una crida a un exèrcit fort que sigui capaç de protegir els interessos nacionals.*

La dreta radical actual és desmarca dels moviments ideolōgics histōrics tals com el feixisme o el nazisme; aquests partits ja no són explícitament antidemocràtics i ja no aproven la violència per assolir objectius polítics. És a partir de la dècada dels vuitanta quan les formacions d'extrema dreta comencen a acceptar les regles de joc democràtiques i pretenen fer efectives les seves demandes guanyant eleccions.

La crítica al desmantellament de l'Estad del Benestar i la seva explotaciō per part dels immigrants, combinada amb una imatge dolenta de l'establishment els fa socialment acceptables en molts Estats membres. Aposten per reorganitzar l'Estad del Benestar i en bona mesura limitar-lo als nacionals²⁴.

---

²² RODRÍGUEZ JIMENEZ, José Luis. *Op. Cit.*

²³ MUDDE, Cas. *Op. Cit.*

²⁴ ALBRECHT, J.P. *Op. Cit.*

3. Mapa de l'extrema dreta a la Unió Europea. Principals formacions polítiques d'extrema dreta a nivell comunitari

La Unió Europea està experimentant un gir cap a la dreta. L'emergència de partits polítics d'extrema dreta i la seva defensa d'una Europa hermètica, nacionalista i xenòfoba representa un perill per l'esdevenir de la comunitat europea. Els seus discursos reaccionaris i nativistes són capaços de captivar bona part de l'electorat fortament afectat pels efectes de la crisi econòmica.

Si bé la presència de partits d'extrema dreta als Estats membres és desigual a escala nacional, diverses formacions polítiques d'extrema dreta ostenten certa rellevància en els seus respectius països. D'entre aquestes cal destacar les següents²⁵.

A Àustria, el *Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ)* obtingué un 49,7% dels vots a les eleccions presidencials del maig del 2016, quedant-se a les portes del triomf electoral. Si bé l'any 1999 ja governà en coalició amb el Partit Popular Austríac, el seu creixement ha estat sostingut d'ençà de l'arribada de refugiats a Europa el 2015; el seu discurs xenòfob, nacionalista i euroescèptic ha sabut atreure bona part dels ciutadans austríacs.

D'altra banda a Hongria, el *Jobbik*, fundat l'any 2003, és un partit conservador, cristià, homòfob, antigitano i patriota amb clars caràcters feixistes. Ostenten un escamot paramilitar anomenat *õGuàrdia Hongaresaö*, caracteritzada per la seva simbologia, organització i vestimenta feixista. El *Jobbik* aposta per una ferma defensa dels valors i interessos hongaresos. A les darreres eleccions generals del 2014 obtingué un 20,5% dels vots, esdevenint la tercera força més votada del país. Igualment, en les darreres eleccions al Parlament Europeu aconseguí mantenir els tres eurodiputats que ja posseïa.

Als Països Baixos, el *Partij voor de Vriheid (PVV)*, creat l'any 2006 fruit d'una escissió del partit conservador *Volkspartij voor Vrijheid en Democratie*, es constituí com un partit antiislàmic, xenòfob i euroescèptic. En les eleccions a la Cambra dels Representats d'aquest any el partit ha aconseguit un 13,1% dels vots, que es tradueixen en un total de 20 escons de 150 possibles. El PVV és personificat en el controvertit líder Geert Wilders.

El principal partit d'extrema dreta al Regne Unit és el *UKIP*. Creat a principis de la dècada dels noranta per membres de la Lliga Antifederalista i de l'ala euroescèptica dels *tories*,

---

²⁵ El Front Nacional francès s'explica minuciosament en el punt cinc.

la formació aposta fèrriament per l'abandonament de la Unió Europea, ideal gairebé assolit després del referèndum del passat any 2016. El seu ideari xenòfob, nacionalista, i *antiestablishment* el portà a ser el partit més votat a les eleccions al Parlament Europeu de l'any 2014. A les eleccions generals del 2015 va obtenir un 12,6% dels vots, malgrat quedar-se finalment amb un sol escó a causa de les característiques del sistema electoral britànic.

A Grècia, *Alba Daurada* es configura com un partit d'ideologia neonazi. Si bé es fundà l'any 1980, no va ser fins l'esclat de la crisi econòmica quan guanyà rellevància i recolzament entre la població grega. Caracteritzat pels seus ideals racistes, antiimmigració, antisemites i tradicionalistes, actualment ostenta un total de 17 representants al Parlament grec, esdevenint la quarta força del mateix. Expressen obertament la seva admiració a la dictadura grega i al règim nazi.

Finalment convé fer referència a la formació *Llei i Justícia*, el primer partit polonès des del 1989 que aconsegueix fer-se amb la majoria absoluta. Aquest partit, essencialment homòfob i xenòfob, secunda els dictats de la moral cristiana. Sota el lema *Polònia per als polonesos, polonesos per a Polònia*, es reivindica com un partit altament nacionalista, antiimmigració i nativista.

4. Causes de l'auge de l'extrema dreta en el marc de la Unió Europea

És als inicis de la dècada dels vuitanta quan comença a brotar una nova extrema dreta, la qual s'ha anat consolidant i creixent en bona part dels Estats membres. *Darrera es troba un aparell ideològic inspirat en els plantejaments econòmics de la dreta ultraliberal britànica i nord-americana i en el model de societat dissenyat per la nova dreta francesa*²⁶. Aquests decidiren acceptar la democràcia política, i emprar-la com a estratègia per augmentar el seu poder; ja no advoquen per la supressió de les institucions i les llibertats democràtiques.

Són múltiples els factors econòmics, culturals, polítics i socials que ens permeten explicar l'auge dels partits polítics d'extrema dreta en el marc de la Unió Europea. *A la percepció dominant de que el declivi econòmic de les classes mitjanes i la creixent xenofòbia*

---

²⁶ Rodríguez Jiménez, José Luis. *Op. Cit.*

*imperant en Occident expliquen la victòria de Donald Trump als EUA, el Brexit o l'auge del Front Nacional a França, cal afegir tres causes: la mala digestió que grans capes de la població estan fent del canvi tecnològic, la crisi de l'Estat del Benestar i el creixent descontentament amb la democràcia representativa*²⁷.

La conjuntura econòmica i política dels darrers anys, en la qual s'ha produït un rècord d'atur i un augment creixent de les desigualtats regionals entre Estats membres, ha conduït a un increment del desacord amb els efectes de la globalització. Encara que l'obertura econòmica generava perdedors, la majoria dels votants estaven disposats a acceptar un major nivell de globalització.

Després de la crisi financera global i la crisi de la zona euro, els defensors d'aquestes polítiques (socialdemòcrates, democrata-cristians i liberals) es troben cada cop més acorralats electoralment per nous partits extremistes que advoquen [í] pel tancament de fronteres, tant al comerç com a la immigració²⁸. La globalització ha conduït a una pèrdua de sobirania nacional i de legitimitat. Així mateix, la paràlisi de la Unió Europea al enfrontar-se a la crisi migratòria i al terrorisme ha comportat el fet de percebre la Unió Europea com un gegant que pren competències i sobirania als Estats i afecta als drets dels ciutadans²⁹.

La pèrdua de confiança dels principals partits polítics, independentment del seu signe polític, la propagació de la por i la desconfiança que ha comportat la crisi econòmica i l'elevat atur són algunes de les premisses que ens ajuden a entendre l'auge dels partits d'extrema dreta a la Unió Europea. Els seus líders carismàtics, mitjançant un ús calculat de la propaganda i del llenguatge, alhora que adequen el missatge al perfil del votant, han permès identificar un boc expiatori i aprofitar els avantatges electorals³⁰.

---

²⁷ OTERO, Miguel. STEINBERG, Federico. *Op. Cit.*

²⁸ OTERO, Miguel. STEINBERG, Federico. *Op. Cit.*

²⁹ MARTINELLI, Alberto. *Populism on the rise. Democracies under challenge?* ISPI. 2016

³⁰ TORRECILLA GIMÉNEZ, Eduardo. "El avance de la ultraderecha en la UE como consecuencia de la crisis: una perspectiva del contexto político de Grecia y Francia según la teoría del chivo expiatorio".

Documentos de Trabajo Serie UE y RRII. Número 76. CEU. 2015. (en línia) <

<http://www.idee.ceu.es/Portals/0/Publicaciones/Docuweb%2076%20Serie%20UE.pdf> >

4.1. Impacte de l'escenari post Guerra Freda

L'any 1989 el món canvià radicalment a l'Est d'Europa. Nombrosos països s'alliberaren de la Unió Soviètica i, progressivament, aquesta col·lapsà i es desintegrà. Aquest episodi significà una gran ruptura; *«un canvi radical a tots els nivells de la vida social per una gran massa de gent»*³¹. A nivell polític representà un canvi d'un sistema de partit únic, autocràtic i centralitzat, a l'adopció d'un règim democràtic de caire occidental. En l'àmbit econòmic, d'una planificació centralitzada conduïda per un Estat fort, es passà a adoptar l'economia capitalista. En l'espai intel·lectual, es potencià la llibertat d'expressió i es facilita la circulació d'idees. En sí, la gent pogué gaudir de noves experiències fruit de les opcions il·limitades que ofería un nou món on la premissa primordial era el consum. *«Fou un temps de gran entusiasme popular, efervescència col·lectiva, d'eufòria amb la victòria obtinguda. Fou un temps de considerable solidaritat nacional, dignitat i orgull. Hi havia un ple suport i confiança pel nou règim, així com grans expectatives i aspiracions»*³².

Així mateix, el procés de transformació de la societat comunista, duia inherent certes dosis d'ambivalència; factors que proveïren de les oportunitats que facilitaren l'emergència del populisme en aquesta regió. La dissolució de la Unió Soviètica ha fet renàixer, sobretot a l'Europa de l'Est, antigues clivelles i aspiracions nacionalistes. La desaparició del món bipolar comportà el desgel d'antics *cleavages*, i permet explicar el ressorgiment d'identitats nacionals, ètniques i religioses, així com els consegüents conflictes geopolítics que havien estat amagats rere la retòrica de la Guerra Freda. *«Quan la societat cau, la nació sembla l'única garantia i el populisme prospera»*³³.

A diferència de la creació dels estats occidentals, els països de l'Est no es configuraren producte de revolucions burgeses o forts moviments liberals. Antigament es trobaven subjectes a Imperis multinacional, i un cop es traçaren les fronteres, es produïren grans incongruències pel que fa al repartiment de minories nacionals i ètniques entre estats. Les pressions anticomunistes creades pels esdeveniments del 1989 han rehabilitat forçosament el concepte de nació. En aquests països la retòrica nacional no és marginal;

---

³¹ MARTINELLI, Alberto. *Op. Cit.*

³² AMINZADE, R. MCADAM, D. *“Emotions and contentious politics”*. Dins de: AMINZADA, R. *Silence and Voice in the Study of Contentious Politics*. Cambridge University Press. Cambridge. 2001.

³³ MARTINELLI, Alberto. *Op. Cit.*

s'advoca per un ultranacionalisme ofensiu. La concepció de nació ètnica i territorial porta inherent una forta dosis de nostàlgia pels vells règims despòtics³⁴.

A l'Europa de l'Est el sistema de partits encara no ha produït estabilitat. La manca d'equilibri polític en aquesta regió ha aplanat el camí a forces extremistes, que a través dels seus discursos populistes i melancòlics han aconseguit adquirir un notable poder. Convé remarcar que en aquesta regió, els líders i els partits populars populistes han estat al govern i a l'oposició més sovint que a la resta d'Europa. Així, *Llei i Justícia* i *Jobbik* governen a Polònia i a Hongria respectivament.

4.2. La crisi de la socialdemocràcia i el desmantellament de l'Estat del benestar

El projecte econòmic i polític que abanderava la socialdemocràcia deixà una gran empremta en l'Europa de la dècada dels setanta. La seva clara aposta per l'enfortiment de l'Estat del Benestar i de la negociació col·lectiva en el marc de l'economia capitalista ja no gaudeix d'un considerable recolzament.

Actualment, la socialdemocràcia a Europa es troba immersa en una profunda crisi. Passà de governar en la majoria de països de la Unió Europea a regentar-ne el poder en una minoria. La seva crisi es reflecteix, no tant sols en derrotes electorals, sinó també en descensos molt marcats dels seus afiliats; tots els majors partits socialdemòcrates europeus han experimentat un enorme descens dels membres en tals partits³⁵. Així mateix, els socialdemòcrates han dut a terme per tota la Unió Europea diferents estratègies electorals i programes de govern, però pocs d'aquests han funcionat. *«Els dos discursos dominants sobre la política de centre-esquerra estan equivocats. D'una banda, els «modernitzadors de la Tercera Via» insisteixen en que els socialdemòcrates han d'adoptar la lògica de la globalització, la liberalització i la reforma permanent. D'altra banda, estan els de «l'esquerra tradicional» que volen un retorn a les veritats de la*

---

³⁴ MELZER, Ralf. *Op. Cit.*

³⁵ NAVARRO, Vicenç. "La crisis de la socialdemocracia en Europa". Sistema. 2010 (en línia) <<http://www.vnavarro.org/?p=4393&lang=CA>>

*socialdemocràcia posterior a 1945*³⁶. Cap d'aquestes dues opcions ofereix una estratègia de futur creïble.

La destrucció de l'Estat de benestar començà a gestar-se als anys setanta. Tal com proclama Agustín Basave, doctor en Ciència Política per la Universitat d'Oxford, existeixen primordialment cinc factors que contribuïren a la crisi de la socialdemocràcia: 1) les crisis econòmiques propiciades per l'encariment del petroli a partir de la Guerra de *Yom Kipur*; 2) l'envelliment de les poblacions, l'augment de l'esperança de vida i la conseqüent dificultat per finançar els fons de pensions i els sistemes de salut; 3) el pes de la càrrega tributària que mantenia la resta de mecanismes de la seguretat social; 4) l'èxit de la socialdemocràcia, que havia aconseguit redistribuir la riquesa i fer dels pobres una minoria; 5) els conflictes sindicals provocats pels retalls pressupostaris i la propaganda dels partits de dretes que oferien solucionar el desordre socioeconòmic i disminuir les taxes impositives als causants³⁷.

Els partits socialdemòcrates acataren les regles del liberalisme polític i econòmic i posteriorment varen baixar impostos, eliminar aranzels, privatitzar i minimitzar l'Estat de benestar. Així doncs, l'esquerra va perdre identitat; el triomf liberal va fer molt difícil proposar qualsevol alternativa econòmica. A partir de 1975, polítics tals com François Mitterrand, Felipe Gonzáles o Tony Blair, entre d'altres, portaren a terme un gradual encongiment de l'Estat benefactor i adoptaren una política econòmica cada cop més apegada a l'ortodòxia neoliberal. És en aquestes dates quan sorgí la *Tercera Via*, *o la incorporació d'un ideari liberal (en l'àrea econòmica, neoliberal) a la socialdemocràcia europea*. [í] *Es precisament per això que estem veient l'enorme crisi de la socialdemocràcia avui a Europa. El protagonisme i complicitat d'aquells partits socialdemòcrates en la construcció d'una Europa de clar talant neoliberal, és la causa d'aquest deteriorament*³⁸. Aquestes polítiques públiques neoliberals foren la causa de l'enorme deteriorament del projecte socialdemòcrata i del col·lapse del seu atractiu electoral.

---

³⁶ CRAMME, Olaf; DIAMOND, Patrick. "Después de la Tercera Vía". El País. 9 d'abril de 2012. (en línia). <http://elpais.com/elpais/2012/04/02/opinion/1333365722_787487.html>

³⁷ BASAVE, Agustín. "La cuarta socialdemocràcia. Dos crisis y una esperanza". La Catarata. Madrid. 2015. Pàgina 49.

³⁸ NAVARRO, Vicenç. "Blair, Zapatero, la Tercera Vía y el Declive de la Socialdemocracia". El Plural. 2014 (en línia) <<http://www.vnavarro.org/?p=10335&lang=CA>>

Factors que anteriorment solien complementar-se i reforçar-se mútuament óel ple treball, les pensions garantides, els elevats ingressos fiscals, la llibertat per decidir polítiques públiques- ara s'enfronten en una sèrie de perills en cadena. Tal com afirma el sociòleg alemany Ulrich Beck, *óel treball remunerat s'està tornant precari; els fonaments de l'Estat de benestar s'enderroquen; [í] la pobresa dels ancians es quelcom programat per endavant; i amb les arques buides, les autoritats locals no poden assumir la demanda creixent de protecció social*³⁹.

Segons el parer d'Ignacio Ramonet, la socialdemocràcia ha fracassat perquè ella mateixa ha participat en la liquidació de l'Estat de benestar, que era la seva principal conquesta i la seva gran senya d'identitat. Això ha conduït a que molts ciutadans s'abstinguin de participar en la política, limitant-se a protestar o votant per altres opcions polítiques, tals com l'extrema dreta o partits clarament populistes⁴⁰.

Actualment, la política econòmica de la socialdemocràcia europea és sovint difícil de distingir de la dels seus adversaris liberals o conservadors; ambdues polítiques responen a les exigències dels amos financers del món. *óLa conversió massiva al mercat i a la globalització neoliberal, la renúncia a la defensa dels pobres, de l'Estat de benestar i del sector públic, la nova aliança amb el capital financer i la banca, han despullar a la socialdemocràcia europea de les seves principals senyes d'identitat*⁴¹.

Així mateix, el declivi de la importància de la classe treballadora i dels sindicats en la societat actual, i el gran creixement de la desigualtat ha conduït a que els joves abocats a la precarietat laboral, i les classes mitjanes abandonessin als partits socialdemòcrates, al no percebre'ls com defensors dels seus interessos. *óLa socialdemocràcia ha abandonat en part el discurs sobre la redistribució d'ingressos a favor de la igualtat de gènere i la igualtat d'oportunitats, en les que els conservadors insisteixen també*⁴².

L'esquerra ha acatat els canvis en les regles del joc que han gestat la seva crisi d'identitat. Així, *óel declivi de la socialdemocràcia és deu a la substitució de l'ideari socialista pel*

---

³⁹ BECK, Ulrich. "La política econòmica de la inseguridad". El País. 27 de maig de 2012. (en línia) < http://elpais.com/elpais/2012/04/27/opinion/1335552968_819732.html >

⁴⁰ FERNÁNDEZ-CUESTA, Manuel. "Ignacio Ramonet: <<Ha llegado la hora de reiventar la política y el mundo>>". Diario Kafka. El diario.es. (en línia) < http://www.eldiario.es/Kafka/Ignacio-Ramonet-llegado-reinventar-politica_0_122138364.html >

⁴¹ RAMONET, Ignacio. *Una izquierda descarriada*. Le Monde Diplomatique. Juny 2011.

⁴² ORTEGA, Andrés; PASCUAL-RAMSAY, Ángel. "El centrifugado de centro izquierda". El País. 4 abril 2012. (en línia) < http://elpais.com/elpais/2012/03/28/opinion/1332947953_446056.html >

*socioliberalisme responsable de polítiques impopulars entre les bases electorals d'aquests partits*⁴³. Els partits socialdemòcrates han perdut el referent socialista i han assumit un nítid perfil de gestors de la crisi.

Segons el parer d'Agustín Basave ens trobem en una època en que la dreta conserva el *poder de les idees*, a pesar de que aquestes han conduït a una desastre financer global i solament han ofert sortides equivocades i d'alt cost social.

A tot això s'hi han de sumar els canvis d'època, d'entre els que destaca la globalització de l'economia. Els electors-consumidors no es senten protegits enfront als aspectes negatius de la globalització, i castiguen als governs nacionals per mals que aquests no tenen possibilitat de controlar. *La socialdemocràcia europea s'ha vist atrapada per la necessitat d'aplicar unes polítiques en les que no creu per buscar una sortida a la crisi del deute*⁴⁴. Les polítiques d'austeritat expansiva i de consolidació fiscal han conduït ha un agreujament de la crisi dels partits socialdemòcrates.

Segons el parer del diplomàtic i escriptor José María Ridaó, el pitjor error que va cometre la socialdemocràcia quan es deixà enlluernar per la *Tercera Via*, fou avalar la premissa en la que es recolza la insensata utopia dels mercats desregulats. *La globalització, es va dir, era un fet desencadenat per l'avanç imparable de les noves tecnologies, davant el que solament era possible adaptar-se o parèixer. En realitat, la globalització no era un fet, sinó un programa. [í] La globalització fou el programa [í] que defensava que desregulació i liberalització eren sinònims, suggerint que la llibertat sorgeix en absència de normes i no en l'interior de les normes pactades; un programa que va emprendre la desregulació dels fluxos financers però no la del comerç internacional, i menys encara, el trànsit de treballadors entre uns països i altres, generat els desequilibris que han provocat la bancarrota del casino financer*. Fou un programa que agità el fantasma de la bancarrota dels Estats de benestar per acabar qüestionant la viabilitat de qualsevol forma d'Estat⁴⁵.

L'error de la socialdemocràcia enfront a la globalització fou mimetitzar-se amb el present per evitar ser associada al passat, en comptes de cercar una nova identitat en el futur.

---

⁴³ NAVARRO, Vicenç...*Op. Cit.*

⁴⁴ BASAVE, Agustín. *Op. Cit.*...

⁴⁵ RIDAÓ, José María. "La socialdemocràcia en su laberinto". El País. 24 d'abril de 2012. (en línia) <http://elpais.com/elpais/2012/04/23/opinion/1335176747_779335.html>

Mentre aquesta no assumeixi la impossibilitat d'aplicar el seu programa en el si d'un programa aliè, i no distingeixi entre les elucubracions sobre el futur del món i els problemes polítics inajornables, la socialdemocràcia no aixecarà cap.

Així doncs, la crisi de la socialdemocràcia començà quan el consens socialdemòcrata fou substituït per un consens neoliberal situat a la dreta, el qual desequilibrà el pacte social. *«La esquerra va cedir a les exigències del model globalment correcte en les dos últimes dècades del segle XX, mentre que la dreta [í] la va empènyer i la segueix empenyent cap a un major esvaniment de la intervenció estatal i dels sistemes fiscals progressius»*⁴⁶. La democràcia liberal s'està convertint en una *mercadocràcia*, la qual aspira a erigir el paradís del consumidor, el qual té llibertat d'elegir moltes coses dins d'un sol paradigma econòmic, social i polític. Tal com demostren autors com l'economista francès Thomas Piketty, el model econòmic capitalista ha conduït a un gran augment de les desigualtats en la societat; la distància entre rics i pobres cada cop és més àmplia. Així mateix, actualment l'Estat ostenta menys ingressos fiscals, produint-se un augment de la separació entre representants i representats.

La conformitat amb el programa mínim, la gradual renúncia al programa màxim i l'intencional deteriorament de la paraula revolució, va possibilitar que els socialdemòcrates es relaxessin en les seves intencions transformadores i comencessin a gaudir de les posicions institucionals aconseguïdes.

En síntesis, la pèrdua, mercè a la internacionalització de l'economia, de la capacitat dels governs nacionals per encarar les crisis econòmiques i l'augment de l'atur; els canvis en l'estructura social de classes mitjanes, amb la caiguda del treball en la indústria i el creixement en el sector serveis, acompanyat per la fragmentació dels treballadors com a classe; i la transformació de les preferències socials, amb l'emergència dels valors postmaterials i l'aparició d'un nou dilema electoral entre els habituals votants de la socialdemocràcia (vinculats a la classe obrera tradicional) i els nous votants (orientats cap als valors postmaterialistes), són factors claus que expliquen la crisi d'aquesta ideologia⁴⁷.

---

⁴⁶ BASAVE, Agustín. *Op. Cit...*

⁴⁷ JEREZ NOVARRA, Ariel. *Op. Cit...*

4.3. Crisi de la democràcia representativa i dels partits polítics tradicionals

La idea estesa de que els causants de la crisi, sobre tot en l'àmbit financer, sortien indemnes. El cabreig absolut dels ciutadans per la incapacitat dels governs i dels polítics de veure el que els venia a sobre i, de gestionar-ho després. La indignació per unes mesures d'austeritat que colpejaven als que menys tenien, mentre els autèntics causants sortien pràcticament indemnes. Tot això en mig de nombrosos casos de corrupció en alguns països com Espanya. La fi de la bombolla de la falsa prosperitat i la rampant desigualtat. El ressorgiment dels pitjors estereotips: el *òsacabà la festa* per un Sud gandul que havia malgastat els recursos europeus mentre el Nord treballava i s'estrenyia el cinturó⁴⁸. Aquests són alguns dels factors que han fet incrementar la desafecció que bona part dels ciutadans europeus ostenten envers els partits polítics tradicionals i els seus representants.

El creixent desencant que amplis sectors de la població ostenten envers les institucions democràtiques, i en si els fenòmens de la partitocràcia i la plutocràcia, és una de les premisses que ha aprofitat l'extrema dreta per enfortir-se. L'Extrema Dreta es beneficia de la corrupció, dels privilegis i de l'oligopoli de la classe política; els seus líders carismàtics reclamen i aposten per un enfortiment de la democràcia directa⁴⁹.

Estem submergits en una crisi de la democràcia representativa. Els electors perceben que els polítics convencionals s'han adaptat als interessos financers, de la mateixa forma que l'alternança entre l'esquerra i la dreta no ofereix una alternativa real en termes econòmics. *La estructura dels partits polítics en general, tant vertical i jerarquizada, i les seves carències en quant a democràcia interna, tan asfixiada pel rígid control dels seus òrgans dirigents, no afavoreixen gens la participació política que haurien de propiciar*⁵⁰.

Els partits polítics tradicionals posseeixen menys capacitat per mobilitzar vots. Ha incrementat la volatilitat del vot, fruit de la falta d'identificació i afiliació amb els partits polítics. *L'aparició de l'elector-consumidor s'ha produït a més en un context d'individualització, de menor pes de la família i de dissolució de la identitat de classe,*

---

⁴⁸ MANZANO, Cristina. "Hijos del miedo y de la ira". Tinta Libre. Abril 2017.

⁴⁹ RODRÍGUEZ-AGUILERA, Césareo. *Op. Cit.*

⁵⁰ PÉREZ TAPIAS, José Antonio. "La desafección política: crisis de la participación democrática". Fundació Rafael Campalans. 2009. (en línia) <
http://www.fcampalans.cat/uploads/publicacions/pdf/11_pereztapias.pdf>

com a conseqüència de l'expansió de l'educació i del nou urbanisme⁵¹. Actualment, la identificació política amb un partit no està garantida per l'origen social. El vot de classe ha disminuït. Per tant, a l'hora de decidir votar a un partit passen a tenir un paper molt més important les experiències recents de govern i la personalitat dels dirigents polítics. Actualment el vot és caracteritzat per la seva alta volatilitat, i per la pèrdua de la identificació política heretada; existeix una discontinuïtat generacional en l'electorat

La manca de les grans narratives del passat, juntament amb els grans escàndols polítics, són factors emprats per l'Extrema Dreta per augmentar els seus votants. Així mateix els mitjans de comunicació de masses són espai que servei per incrementar la personalització del lideratge polític. Les xarxes socials permeten que el polític es pugui comunicar directament, i d'una forma més informal, amb l'audiència, a través d'una simplificació, dramatització i polarització del seu missatge.

4.4. Declivi econòmic de les classes mitjanes fruit de la globalització

La crisi econòmica i financera de principis de segle ha conduït a la majoria dels països occidentals ha aplicar polítiques d'austeritat neoliberals orientades a reduir el seu dèficit i ha projectat una sortida reeixida de la depressió. L'augment creixent de les desigualtats socials, així com l'increment de la desafecció envers les velles classes polítiques ha comportat el sorgiment de tot una sèrie de canvis. La classe obrera industrial, tradicional votant de partits d'esquerra, ha deixat de donar-los el seu recolzament. Així mateix, una de les grans conseqüències de la crisi ha estat el canvi cultural que aquesta ha afavorit; les grans ideologies han entrat en crisi i s'està experimentant un augment creixent de l'individualisme⁵².

L'extrema dreta s'institueix com un *receptacle de totes les protestes i capta el vot de qui veuen amenaçats els seus estatus, el perden o dels qui veuen frenada la seva ascensió social*⁵³. La revolta populista s'alimenta en bona mesura de votants de classe mitjana i baixa que observen com els seus ingressos estan estancats. Els partits d'extrema dreta es

---

⁵¹ BASAVE, Agustín. *Op. Cit...*

⁵² RODRIGUEZ AGUILERA-DE PRAT, Cesareo. *Op. Cit.*

⁵³ CASALS, Xavier. "¿Por qué los obreros apoyan a la ultraderecha? Diez reflexiones para elaborar una respuesta". ICPS. 2015. (en línia) <
http://www.academia.edu/27204263/_POR_QU%C3%89_LOS_OBREROS_APOYAN_A_LA_ULTRADERECHA_DIEZ_REFLEXIONES_PARA_ELABORAR_UNA_RESPUESTA_2015_>

nodreixen dels que podríem qualificar com <<perdedors de la globalització>>; treballadors poc qualificats dels països occidentals que no s'han adaptat a la nova realitat econòmica i tecnològica, han perdut la feina i l'ajuda de l'Estat del benestar. Aquests individus estan convençuts que el nivell de vida dels seus fills serà pitjor que el seu.

Des de finals del segle XX l'electorat obrer ha esdevingut un nucli dur de la clientela dels partits polítics d'extrema dreta. Els partits polítics nacionalpopulistes constitueixen moviments antiglobalització i atreuen el vot de tots aquells que es veuen amenaçats per la competència de l'emigració en el mercat de treball, atemorits que aquesta creï una pressió salarial a la baixa.

Les zones castigades pel tancament de fàbriques fruit de la deslocalització industrial i governades tradicionalment pels socialistes, són regions idònies per llançar el seu discurs contra el clientelisme, la corrupció i la desconexió de les elits. *«La irrupció d'una indústria de serveis i el fi de les explotacions mineres han liquidat la cultura i la sociabilitat obrera preexistent. Aquesta descomposició de la consciència comunitària ha generat una ruptura estructural i ideològica entre l'antic món industrial i obrer i la nova economia global»⁵⁴.*

És més, són abundants les capes de la població que estan fent mala digestió del canvi tecnològic. Aquests subjectes es resisteixen a la modernització i a les grans transformacions tecnològiques. La tecnologia augmenta la productivitat, però també redueix el treball a curt termini, sobretot el rutinari, que no requereix d'alta qualificació⁵⁵. Tenen por a perdre els treballs del futur, i por a entrar en la categoria de treballadors pobres.

Els partits polítics nacionalpopulistes constitueixen moviments antiglobalització, que protegeixen a les classes mitjanes i obreres de l'amenaça de la competència exterior. La incertitud de l'era post-industrial ha comportat que el cleavage dreta-esquerra ha estat substituït per una altra nova línia de conflicte dominant: la que separa als guanyadors i els perdedors de la globalització.

Els partits polítics d'extrema dreta, amb una defensa de l'Estat del benestar, amb una èmfasi en la <<prioritat nacional>> i amb capacitat d'oferir una nova identitat, guanyen

---

⁵⁴ CASALS, Xavier. *Op. Cit.*

⁵⁵ OTERO, Miguel. STEINBERG, Federico. *Op. Cit.*

atractiu enfront una esquerra que s'ha dissociat d'aquest mitjà electoral, assumint les polítiques d'austeritat. Els populistes han sabut connectar amb aquestes parts de la societat que s'han sentit abandonades i inclús depreciaades pels partits tradicionals

L'impacte global de la crisi sobretot en els països perifèrics, ha interaccionat amb les complicacions polítiques a l'Orient Mitjà i a l'Àfrica. Els efectes combinats de la crisi econòmica i de les guerres d'Orient Mitjà (migració massiva, terrorisme, asil...) ha exacerbant les divisions internes de la Unió Europea, així com han mostrat el dèficit democràtic de la mateixa. El clima d'inseguretat ha confluït amb la fragmentació social i la desafecció. Els perdedors de la globalització, afectats principalment pel creixement de l'atur a llarg termini, s'han deixat seduir per propostes tals com sistemes de protecció social reservats als ciutadans nacionals.

4.5. Augment dels moviments migratoris

L'arribada massiva de refugiats que fugien del gran conflicte siriana, d'Iraq, però també d'Afganistan, de Somàlia, d'Eritrea provocà una crisi com no es recordava des de la guerra dels Balcans als anys noranta. Això ha degenerat en una *crisi humanitària i de valors que ha acabat convertint-se en una arma política [i] de primera magnitud*⁵⁶, donant lloc a un sentiment d'inseguretat generalitzat.

L'impacte social que ha implicat el gran increment dels moviments migratoris ha fet renàixer el racisme i la xenofòbia latent a Europa. Els elements identitaris i culturals han guanyat rellevància en el si de l'espectre polític. L'elector d'extrema dreta estima que cal protegir la identitat nacional i frenar el procés de canvi i la dissolució dels valors i la cultura tradicionals que l'obertura i el multiculturalisme han comportat.

La trobada entre el nacional-populisme i la xenofòbia s'ha transformat en una recepta política d'èxit en virtut d'una sèrie de condicions favorables. L'augment de l'atur, el creixement de la immigració, la competència entre els treballadors, el desmantellament de l'Estat del Benestar, entre d'altres. Els moviments d'extrema dreta presenten respostes fàcils a problemes complexos. *L'extrema dreta explota de forma populista la por a l'estrany, al diferent, exaltant la suposada primàcia nacional dels nadius davant la*

---

⁵⁶ MANZANO, Cristina. *"Hijos del miedo y de la ira"*. Tinta Libre. Abril 2017.

invasió estrangera. [í] Es presenten com les úniques que defensen i treballen pels interessos dels ciutadans nacionals, mentre la resta dels partits beneficia als immigrants⁵⁷.

L'extrema dreta és més forta allà on s'ajunta amb un discurs islamòfob i ultranacionalista, especialment en estats amb llarga tradició monoconfessional⁵⁸. El discurs simplista, carregat de populisme, explota els principals problemes de l'estat producte de la por i la inseguretat dels ciutadans. Aquesta estratègia té com a objectiu obtenir l'abast més heterogeni possible de potencials votants. Els líders de l'extrema dreta s'edueixen al votant temorós, alimentant la il·lusió de que la resposta a les seves pors passa per col·locar a un pare protector enfront del govern⁵⁹.

*El creixement de l'oposició a la immigració, així com de les actituds islamòfobes de la població europea possibiliten l'ascens d'aquest moviment, els quals, mitjançant un ús calculat de la propaganda i del llenguatge, han permès identificar un boc expiatori en la figura del col·lectiu musulmà de classe baixa. És cosifica l'immigrant com un *òparàsit acaparador dels beneficis de la seguretat social i responsable de l'atur, de la reducció dels salaris, de la dissolució de la identitat francesa, entre d'altres⁶⁰*. Els musulmans han esdevingut culpables fàcilment identificables.*

La voluntat de retornar a l'anterior situació d'estabilitat de que es gaudia abans del sorgiment de les desgràcies ha comportat que la comunitat es torni altament vulnerable a qualsevol missatge que estimuli les seves emocions més visceral. Els partits d'extrema dreta s'han aprofitat del sentiment d'amenaça dels conciutadans per implementar polítiques que permetin afirmar la seva identitat enfront l'altre. Les majories necessiten de les minories per existir; l'antagonisme entre els col·lectius potencia la reafirmació de les parts en contraposició al clar rival.

*Aquests moviments ofereixen un discurs antiimmigració com a solució social. Podríem afirmar que partits tals com el Front Nacional posen èmfasi en la identitat construint una identitat predatòria; *óson aquelles la construcció social i mobilització de les quals**

---

⁵⁷ URBÁN, Miguel. *“Una Europa en crisis, una extrema derecha en ascenso”*. Viento Sur. Número 111. 2010. (en línia) < http://cdn.vientosur.info/VScompletos/vs_0111.pdf>

⁵⁸ MELZER, Ralf. *Op. Cit.*

⁵⁹ TORRECILLA GIMÉNEZ, Eduardo. *Op. Cit.*

⁶⁰ *Ibidem.*

*requereixen l'extinció d'altres categories socials pròximes, definides com una amenaça per l'existència mateixa de determinat grup definit com nosaltres*⁶¹.

La seguretat s'ha situat en el centre del debat polític. El sorgiment de l'Estat Islàmic i els múltiples atacs terroristes que s'han produït en els darrers anys arreu de la Unió Europea, han fet augmentar les conductes racistes i islamòfobes. Els partits d'extrema dreta han aprofitat i exacerbat els sentiments de por i terror que pateixen els ciutadans; han exacerbat el sentiment d'identitat amenaçada que la societat experimenta respecte una minoria estereotipada.

L'habilitat explotació de la temàtica immigratòria ha permès a l'extrema dreta assolir consensos amplis entre sectors socials heterogenis, al dirigir-se a la població en termes de valors i identitat, més que d'interessos econòmics o de classe.

5. HA ACONSEGUIT EL FRONT NACIONAL FRANCÈS LA SEVA CÚSPIDE ELECTORAL?

La investigació es circumscriu entorn aquest partit en virtut de les eleccions presidencials franceses celebrades en el període comprès entre els mesos d'abril i maig del 2017 on el *Front Nacional* de Marin Le Pen ha obtingut uns notables resultats (33,0% dels vots a la segona volta), disputant la presidència al candidat de *En Marche!* Emmanuel Macron.

5.1. França sempre ha tingut ultradreta

Quan Jean-Marie Le Pen ocupà l'any 1972 la presidència del recent nascut Front Nacional *recol·lia el testimoni d'una llarga tradició ultradretana. L'antisemitisme de l'affaire Dreyfus, l'Acció Francesa de Charles Maurras, el col·laboracionisme amb Hitler del règim del mariscal Pétain y la defensa numantina de l'Algèrie francesa que acabà produint el terrorisme de la OAS eren alguns dels seus antecedents*⁶². Després de la Segona Guerra Mundial els partits polítics d'extrema dreta ostentaven una posició marginal en l'escenari polític francès, fruit de la memòria recent que es tenia del conflicte i de les experiències feixistes, però tanmateix no deixaren d'existir. Les tendències

---

⁶¹ TORRECILLA GIMÉNEZ, Eduardo. *Op. Cit.*

⁶² VALENZUELA, Javier. *“Doce razones que explican el auge del Frente Nacional”*. Tinta Libre. Abril 2017.

nacionalistes i patriòtiques empreses per Charles De Gaulle ajudaren a frenar la seva expansió, així com motivaren el seu paper residual.

El Front Nacional, de la mateixa manera que els moviments *antiestablishment* actuals, té els seus antecedents als anys quaranta i cinquanta, sent el moviment *poujadista* i l'*Ordre Nouveau* els seus referents més clars, entre d'altres. L'*Union de Défense des Commerçants et Artisans* (UDCA), creada el 1954 pel polític francès Pierre Poujade, comptava entre els seus partidaris amb Jean-Marie Le Pen. *«El poujadisme fou un reflex protestatari de les classes mitjanes, especialment d'artesans, petits comercials i propietaris d'explotacions agrícoles amb beneficis modestos davant dels canvis socials i econòmics de la postguerra i l'augment de la pressió fiscal deguda a les guerres colonials. [í] La depressió de la viticultura del Migdia facilità la implantació de la UDCA al món rural i la crisi de la mineria a l'obrer»⁶³.*

El moviment d'extrema dreta *Ordre Nouveau* fou constituït l'any 1969, configurant-se com un moviment integrador amb tres línies bàsiques d'acció. Els seus partidaris cercaven un lideratge de consens que permetés garantir l'equilibri i la convivència entre les diferents corrents que conformaven el moviment d'extrema dreta. Igualment emprengueren l'ardu camí de la implementació territorial i la participació electoral. Buscaven adquirir un perfil propi mitjançant la introducció d'una temàtica nova en el si del discurs polític francès; la immigració⁶⁴. La proclama per imposar la preferència nacional fou un clar factor de demarcació política que perseguia el reagrupament dels moviments d'extrema dreta.

El partit fou creat el 5 d'octubre de 1972. Liderat per Jean-Marie Le Pen, representava la unió dels sectors anti-republicans, catòlics conservadors i racistes de la societat francesa. L'operació que va conduir a la constitució del Front Nacional el 1972, més com agrupació que com a partit, mostrava una notable intel·ligència estratègica. Ja que *«el que tractava de superar-se no era solament l'estèril atomització en grupuscles fortificats rere una identitat exclusiva i exclouent. Era també l'esforç per mobilitzar una oposició nacional difosa que anticipava el que arribaria amb la crisi de la gran cultura política nacionalista*

---

⁶³ CASALS, Xavier. "Els primers populistes: Giannini i Poujade". ARA. 2 de març del 2013. (en línia) <http://www.ara.cat/dossier/primers-populistes-Giannini-Poujade_0_875312574.html>

⁶⁴ GALLEGO MARGALEF, Ferran. "El Frente Nacional francés. De la reagrupación de la extrema derecha a la alternativa nacional-populista (1972-2014)". Tiempo Devorado. Abril 2017. (en línia) <file:///C:/Users/Iluc9_000/Downloads/98-494-1-PB.pdf>

*i popular de la França de la postguerra, el gaullisme*⁶⁵. El Front Nacional era la reconciliació de nacionalistes i nacionals en un nou espai.

El Front Nacional es constituí en un context favorable, fruit de la decadència que sofria el Partit Comunista Francès, el qual tradicionalment havia estat encarregat de recollir el vot protesta d'aquells que es sentien més defraudats pel sistema.

El primer ímpetu per fundar el partit polític vingué del moviment neo-feixista *Ordre Nouveau*, qui va veure en el Front Nacional l'instrument necessari per unificar l'extrema dreta francesa i participar així en el sistema electoral⁶⁶. La estratègia era doble: els elements més radicals continuarien la batalla als carrers, mentre que la branca més moderada batalla electoral, sent l'ordre públic, els valors morals, el catolicisme i el racisme les seves premisses bàsiques.

El discurs de Jean-Marie Le Pen emfatitzava l'idea que els immigrants eren els culpables dels problemes de les classes populars franceses en assumptes com l'atur, les retallades en els serveis socials i la inseguretad ciutadana. *Proposava la fórmula de la preferència nacional en treball, allotjament i prestacions. El fet que la majoria dels nous immigrants fossin originaris del Magreb li va permetre anar substituint el seu antisemitisme originari per la islamofòbia*⁶⁷.

El discurs contra la immigració fou *integrant-se en un univers ideològic que anava cobrant forma, per establir una identitat precisa en l'àmbit de la dreta: la defensa dels valors tradicionals i la lluita contra l'avortament, la denúncia de la debilitat del liberalisme francès davant les organitzacions polítiques i sindicals marxistes, l'exaltació d'una economia de mercat lliure tutelada per la justícia social, i la reivindicació d'un nacionalisme popular*⁶⁸. La preferència nacional representava la pedra angular d'aquesta formació; *les français d'abord*.

Encara que al llarg de la dècada dels vuitanta es produïren tota una sèrie de crisis internes i escissions, el Front Nacional aconseguí entrar a l'Assemblea Nacional l'any 1986, posant èmfasi en la seguretad interna, la crítica a la immigració i la política econòmica

---

⁶⁵ GALLEGO MARGALEF, Ferran. *Op. Cit.*

⁶⁶ MONDON, Aureliene. "The irresistible rise of the Front National? Populism and the mainstreaming of the Extreme Right". Dins de: CHARALAMBOUS, Giorgos. *The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives*. Peace Research Institute Oslo. Friedrich-Ebert-Stiftung. 2015. (en línia) <http://file.prio.no/publication_files/cyprus/Far%20Right%20Report.pdf#page=41>

⁶⁷ VALENZUELA, Javier. *Op. Cit.*

⁶⁸ GALLEGO MARGALEF, Ferran. *Op. Cit.*

liberal. En la seva primera candidatura a la presidència el 1974, Le Pen només va obtenir el 0,73% dels sufragis; el 2002 donà la sorpresa al obtenir el 17% i classificar-se per la final contra Jacques Chirac.

Si bé s'esperava que Segona Guerra Mundial seria una cop mortal per l'extrema dreta, el Front Nacional ha demostrat la seva capacitat de resistència, fins i tot evolucionant fins a esdevenir una part inevitable de la política francesa des dels anys 1980, i un evident contendent al segle XXI.

5.2. El gir social de Marine Le Pen?

Quan Marine Le Pen fou elegida presidenta del Front Nacional el gener del 2011, es beneficià cumulativament de tres grans factors. D'una banda partí dels fonaments edificats pel seu progenitor, i d'una evolució estratègica de quaranta anys d'història del Front Nacional. D'altra banda, el fet de que Nicolas Sarkozy incorporés forces de les idees del Front Nacional en la seva campanya també juga al seu favor. Finalment, va saber dotar al seu partit d'una imatge més rejuenida, allunyada dels escàndols i estereotips del passat⁶⁹.

El que es donà fins l'elecció de la filla del fundador del Front Nacional com a líder del partit fou un procés de progressiva difusió de la seva imatge. Presentada en principi com la del continuisme rejuenit per la seva edat i suavitzat per la seva condició de dona. Existia una *voluntat clara del seu pare de promocionar-la, veient en ella la síntesis de fidelitat als principis fundacionals, intransigència en les relacions amb el sistema i flexibilitat per comunicar-se amb la militància*⁷⁰. Marine, mitjançant una neteja dels dirigents més vinculats a l'extrema dreta tradicional⁷¹, dota a la formació d'una imatge més moderna i tolerant, abstenint-se de ser obertament racista i anti-semita. Està a favor dels drets de les dones, no fa campanya contra els homosexuals, recolza l'avortament i situa la seguretat interna com un eix principal de les seves polítiques.

Bona part de l'èxit de Marine Le Pen resideix en presentar les seves idees com si fossin inofensives al règim democràtic; respectables políticament. Així doncs, identifica racisme i patriotisme, xenofòbia amb conservació de la identitat nacional, autoritarisme amb sentit

---

⁶⁹ MONDON, Aureliene. *Op. Cit.*

⁷⁰ MONDON, Aureliene. *Op. Cit.*

⁷¹ Expulsà del Front Nacional al seu propi pare per seguir negant l'existència de l'Holocaust.

d'autoritat⁷². La política ha aconseguit convertir el vot de protesta en vot d'adhesió als ideals del moviment. La desconfiança i l'immobilisme de les elits franceses ha provocat que el Front Nacional aglutini l'esperança de bona part dels conciutadans francesos, esdevenint un candidat per ocupar la presidència francesa. *«El marinisme no és una ruptura ideològica, sinó un canvi d'estil i una mutació de llenguatge. Perquè la república solament interessa en la mesura en que és la nació i els seus valors: el fonamentalisme patriòtic passa a apropiar-se d'un símbol compartit»*⁷³.

En l'àmbit econòmic, el Front Nacional es situa voluntàriament en un terreny ocupat abans per l'esquerra. Aposta per portar a terme una reindustrialització planificada, retornar l'edat de la jubilació als seixanta anys, mantenir les 35 hores setmanals, nacionalitzar empreses estratègiques de l'energia, el transport i la banca, incrementar els tributs a les grans empreses, lluitar contra les carències en l'accés als serveis sanitaris i contra l'evasió fiscal, entre d'altres.

Si bé es pot argumentar que una part rellevant del seu programa electoral inclou mesures situades a l'esquerra de l'eix econòmic, el liberalisme no li planteja cap problema quan es limita a la França metropolitana. *«Dins de l'hexàgon (França metropolitana), som liberals, [i] estem a favor dels beneficis del capital. Més enllà de les nostres fronteres, tot canvia: cal lluitar contra la competència deslleial que ens imposa la desregulació de la globalització»*⁷⁴.

Marine Le Pen situa el debat entorn la dicotomia globalització contra nacionalisme. El Front Nacional ha esdevingut el partit que aglutina el sentiments patriòtics d'obrers i patrons. Substitueix una consciència de classe per una consciència nacional. El poble víctima de la globalització, troba llavors al seu costat al petit empresari, víctima també d'una amenaça assenyalada com estrangera⁷⁵.

---

⁷² TORRECILLA Giménez, Eduardo. *Op. Cit.*

⁷³ GALLEGO MARGALEF, Ferran.

⁷⁴ LAMBERT, Renaud. *«La duplicidad económica del Frente Nacional»*. Le Monde Diplomatique. Maig 2017.

⁷⁵ *Íbidem.*

5.3. Perfil del votant del Front Nacional

França presenta una fractura transnacional; una divisió est i oest, així com una divisió entre les grans ciutats i la perifèria de les petites ciutats i àrees rurals. La societat francesa es troba submergida en una crisi d'autoestima, fruit de la disminució del pes del seu país en l'escenari internacional en comparació amb països tals com els EUA o Alemanya. Un 86% dels mateixos opina que els joves tindrà un nivell de vida inferior al dels seus pares⁷⁶.

A aquesta angoixa s'hi han de sumar els atacs terroristes succeïts en territori francès, la majoria dels quals d'origen islamista, els quals han dut als conciutadans a viure sota un estat d'emergència i exposats a una fractura cultural en un país amb un col·lectiu musulmà important. L'augment de les posicions nacionalistes i xenòfobes es deu en bona mesura a la importància que es dona a la seguretat en aquests moments.

Durant la dècada dels vuitanta el Front Nacional es nodria dels vots de les classes mitjanes empobrides, dels obrers que sofrien els efectes de la reconversió industrial, així com agricultors que demanaven un major proteccionisme al govern. En les dècades posteriors el seu electorat va sofrir una *obrerització*⁷⁷. Actualment el seu perfil de votant és extremadament heterogeni. Són aquells ciutadans més afectats per la situació laboral i econòmica, descontents amb el partit polític votat amb anterioritat els que es senten atrets pels ideals d'aquest partit. El Front Nacional treu força redit en la majoria dels barris urbans pobres i amb una gran concentració d'immigrants.

En termes d'afiliats, el partit ha triplicat els seus membres des dels 22.000 el gener del 2011 als 83.000 membres al desembre del 2014. [í] En termes electorals, el Front Nacional ha obtingut els millors resultats electorals de la seva història⁷⁸, obtenint un 33,9% dels vots en la segona volta de les eleccions presidencials de l'any 2017.

Tal com afirma el demògraf Hervé Le Gras, "les regions en les que el FN és fort són les regions en les que la població vivia agrupada i les que no voten FN són les regions en les que la població vivia dispersa. [í] Les primeres regions sofriren amb major intensitat el cop de la modernitat, accelerat a partir dels anys setanta: es desarticularen.

---

⁷⁶ CASSELY, Jean-Laurent. "La France est bien le pays le plus pessimiste au monde". Slate France. 9 de novembre del 2014. (en línia) < <http://www.slate.fr/story/93169/france-pays-plus-pessimiste-monde> >

⁷⁷ CASTELLÀ, Helena. *Op. Cit.*

⁷⁸ STOCKEMER, Daniel. "The voters of the FN under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen: continuity or change?". French Politics. Desembre 2015. (en línia) < https://www.researchgate.net/publication/283681443_The_voters_of_the_FN_under_Jean-Marie_Le_Pen_and_Marine_Le_Pen_Continuity_or_change >

[í]. *Mentrestant, per a les comunitats aïllades la modernitat fou bon ja que pogueren reagrupar-se i trencar l'aïllament*⁷⁹. Abans el vot al FN era el mateix en les zones urbanes i al camp, tanmateix cada cop ha baixat més en les grans ciutats i ha augmentat al camp.

El Front Nacional obté bons resultats en regions de França que abans tingueren una important activitat industrial o minera i que porten lustres sofrint tancaments d'empreses. Proposen recuperar la sobirania monetària i econòmica, imposar aranzels a competidors estrangers deslleials, penalitzar a les empreses que traslladen les seves activitats a tercers països, donar prioritat en la contractació al treballador nacional. Marine Le Pen està sabent atresorar el vot obrer i dels perdedors de la globalització amb un discurs nacionalista, proteccionista i social davant la incapacitat dels partits tradicionals (UMP i Partit Socialista Francès) de donar resposta als problemes de la regió. L'adopció de polítiques neoliberals per part de l'expresident Hollande també ha jugat al seu favor.

Si contemplem el mapa electoral de les passades eleccions presidencials⁸⁰ podem observar com la situació econòmica de les regions franceses i el vot expressat pels seus residents estan íntimament relacionats, configurant-se unes dinàmiques electorals peculiars⁸¹. El Front Nacional s'alimenta principalment de les classes burgeses del sud i dels obrers del nord, sent el Gran Nord-Est (*cinturó d'òxid*), el Mediterrani i la vall del Garona el feu del Front Nacional.

El partit també es beneficia del recolzament dels veïns dels suburbis de París, en els quals creix ràpidament la població immigrant (de primera o quarta generació), i on la desigualtat i l'atur són estructurals.

Les característiques bàsiques del votant del Front Nacional (educació baixa, desafecció amb la democràcia a França, classe treballadora) han restat constants. Tanmateix, el partit liderat per Marine Le Pen ha sabut atreure una major porció dels votants pertanyents a l'estrat socio-demogràfic tradicional. Així mateix, *el FN sota Marine Le Pen ha esdevingut més atractiu pels joves votants. Sembla ser que amb el canvi generacional en*

---

⁷⁹ BASSETS, MARC. *“Las dos francias, una fractura global”*. El País. 7 de maig del 2017. (en línia) < http://internacional.elpais.com/internacional/2017/05/05/actualidad/1494010476_909622.html >

⁸⁰ Primera volta.

⁸¹ GIL LOBO, Abel. *“El nuevo mapa electoral francés: economía y voto en Francia”*. El Español. 23 d'abril del 2017. (en línia). < http://www.elespanol.com/mundo/europa/20170421/210348966_12.html >

*el lideratge del partit, el FN sembla més jove, més dinàmic i més atractiu*⁸². Els joves electors cerquen solucions fàcils per problemes complexos.

Són les regions del nord que sofreixen una gran crisi industrial, dependents de les ajudes públiques i dels subsidis, on els històrics votants socialistes de les zones industrials s'estan convertint en adeptes del partit d'extrema dreta. Igualment, les regions rurals, fortament envellides i on els treballadors manquen d'oportunitats laborals, on el Front Nacional obté bons resultats.

---

⁸² STOCKEMER, Daniel. *"The voters of the FN under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen: continuity or change?"*. French Politics. Desembre 2015. (en línia) <https://www.researchgate.net/publication/283681443_The_voters_of_the_FN_under_Jean-Marie_Le_Pen_and_Marine_Le_Pen_Continuity_or_change>

6. CONCLUSIONS

L'experiència històrica ens demostra que les crisis econòmiques proveeixen condicions favorables per a l'auge dels moviments d'extrema dreta. La prosperitat *ò dels populismes, l'extrema dreta, els nacionalismes, els moviments xenòfobs és en bona mesura una reacció a les inseguretats provocades pel neoliberalisme, en un context de crisis financera global*⁸³. A través de la dicotomia *ò nosaltres* i *ò ells* aquests partits emeten un discurs xenòfob, nacionalista i nativista que es sustenta del recés financer que pateix la Unió Europea així com de la presumpta invasió d'immigrants. Les seves proclames i el seu discurs simplista, adulterat i altament mediàtic es capaç de seduir i captar el recolzament, entre d'altres, dels *ò perdedors de la globalització*.

En paraules de Joan Antón Mellón i Aitor Hernández Carr, aquests moviments *ò coincideixen en aixecar la bandera de la xenofòbia, de les identitats nacionals/europees i de la inseguretat ciutadana, capitalitzant profunds descontentaments socials i sumant, així, minoritats vots ideològics d'adhesió amb altres, més majoritaris, de protesta social o de cerca d'una nova identitat política. El fenomen es europeu, aquests partits són manifestacions locals de realitats globals: democràcia avançada o neobarbàrie, Tertia non datur (no hi ha una tercera via)*⁸⁴.

Els seus plantejaments *etnopluralistes*, islamòfobs, proteccionistes i euroescèptics els constitueixen en una amenaça per al futur de la Unió Europea. Les seves propostes, contraries als valors fundacionals de la Unió Europea, fan trontollar l'estabilitat i la cohesió de les democràcies europees. El fet que el FPÖ gairebé guanya les passades eleccions presidencials d'Àustria, es un clar exemple d'això.

Un cop feta la diagnosi de la situació de l'extrema dreta a la Unió Europea convé actuar i implementar pràctiques que permetin frenar el seu creixement. Fer front al ideari de l'extrema dreta esdevé quelcom urgent, imprescindible i prioritari. Mitjançant polítiques públiques, accions de sensibilització, mesures educatives, implicació ciutadana i/o a través de manifestacions i actes de resistència col·lectiva cal contrarestar el seu pes electoral i desmuntar els seus programes irreals, mediàtics i sense cap rigor. Un dels punts

⁸³ M. VIETEN, Ulrike. POYNTING, Scott. "Contemporary Far-Right Racist Populism". Journal of Intercultural Studies. 28 d'octubre del 2016. (en línia) <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/07256868.2016.1235099?needAccess=true>>

⁸⁴ ANTÓN-MELLÓN, Joan. *Op. Cit.*

claus per reduir el seu èxit electoral, i minimitzar la seva incidència en l'agenda pública dels partits tradicionals, és fer front als seus discursos. Cal *desarticular o limitar la incidència del propi partit o la seva militància, o convèncer els seus votants que no ho segueixin sent*⁸⁵.

Alhora és fonamental conservar i recordar el passat, conscienciant a la població sobre els efectes que al llarg de la història han tingut actes racistes, xenòfobs i nativistes, tals com el Holocaust. És primordial instal·lar aquesta memòria en el si de l'opinió pública. La celebració de seminaris i conferències, així com la creació de centres interpretatius que guardin la memòria i expliquin les experiències històriques és una bona manera de dur-ho a terme.

Convé actuar. És primordial que la societat, i no només el Govern, es mantingui activa contra tota forma d'odi o menyspreu, per tal d'aconseguir una convivència pacífica i constructiva. Per aconseguir aquesta meta és elemental desmuntar les premisses i els ideals de l'extrema dreta, i fer constar que la dicotomia *nosaltres versus ells* és errònia, falsa i enganyosa. L'Ajuntament de Barcelona, amb la col·laboració de diverses entitats i personalitats, pretén eliminar els rumors, estereotips i discriminacions que dificulten la convivència a la ciutat. A través de la *xarxa antirumors*, actuen de forma cooperativa i conjunta per eradicar aquells estereotips que poden generar actituds de discriminació i racisme.

La presència de l'extrema dreta a la Unió Europea és una amenaça. Així mateix, el veritable perill d'aquestes formacions rau en la seva capacitat per forjar aliances i en la seva capacitat manipuladora. La seva crítica a l'establishment, la seva apel·lació a la cultura de la gent ordinària i l'èmfasi en els trets nacionals són algunes de les premisses de les seves proclames. Aquestes formacions tenen com a objectiu posar de manifest i establir en l'agenda política que s'ha deixat de banda i s'ha exclòs a una part important de la població⁸⁶. Els seus ideals representen un perill per a la cohesió i integració del projecte europeu.

---

⁸⁵ CASTELLÀ, Helena. *Op. Cit.*

⁸⁶ BECH DYRBERG, Torben. *Right/left in the context of new political frontiers. What's radical politics today.* Benjamins Publishing Company.

7. BIBLIOGRAFIA

ALBRECHT, Jan Philipp. *Europe on the far right. Right-wing extremists and right-wing populists in the European Parliament.* (en línia) < https://www.janalbrecht.eu/fileadmin/material/Dokumente/20130108-GE-rechtsausssen_WEB-EN-01.pdf>

AMINZADE, R. MCADAM, D. *Emotions and contentious politics*. Dins de: AMINZADA, R. *Silence and Voice in the Study of Contentious Politics.* Cambridge University Press. Cambridge. 2001.

ANTÓN-MELLÓN, Joan. HERNÁNDEZ-CARR, Aitor. *El crecimiento electoral de la derecha radical populista en Europa: parámetros ideológicos y motivaciones sociales*. Universidad Complutense de Madrid. Política y Sociedad. Volum 53. Número 1. 2016.

BASAVE, Agustín. *La cuarta socialdemocràcia. Dos crisis y una esperanza*. La Catarata. Madrid. 2015. Pàgina 49.

BASSETS, MARC. *Las dos francias, una fractura global*. El País. 7 de maig del 2017. (en línia) <http://internacional.elpais.com/internacional/2017/05/05/actualidad/1494010476_909622.htm>

BECH DYRBERG, Torben. *Right/left in the context of new political frontiers. What's radical politics today.* Benjamins Publishing Company.

BECK, Ulrich. *La política econòmica de la inseguridad*. El País. 27 de maig de 2012. (en línia) <http://elpais.com/elpais/2012/04/27/opinion/1335552968_819732.html>.

CASALS, Xavier. *Els primers populistes: Giannini i Poujade*. ARA. 2 de març del 2013. (en línia) <http://www.ara.cat/dossier/primers-populistes-Giannini-Poujade_0_875312574.html>

CASALS, Xavier. *¿Por qué los obreros apoyan a la ultraderecha? Diez reflexiones para elaborar una respuesta*. ICPS. 2015. (en línia) <http://www.academia.edu/27204263/_POR_QU%C3%89_LOS_OBREROS_APOYAN_A_LA_ULTRADERECHA_DIEZ_REFLEXIONES_PARA_ELABORAR_UNA_RESPUESTA_2015_>

CASSELY, Jean-Laurent. *La france est bien le pays le plus pessimiste au monde*. Slate France. 9 de novembre del 2014. (en línia) <<http://www.slate.fr/story/93169/france-pays-plus-pessimiste-monde>>

CASTELLÀ, Helena. *Extrema Dreta. Un fenomen europeu*. Fundació Josep Irla. (en línia) <<http://irla.cat/publicacions/02-lextrema-dreta-fenomen-europeu/>>

CRAMME, Olaf; DIAMOND, Patrick. *¿Después de la Tercera Vía?*. El País. 9 d'abril de 2012. (en línia). < http://elpais.com/elpais/2012/04/02/opinion/1333365722_787487.html > [Consulta: 11/12/2015].

FERNÁNDEZ-CUESTA, Manuel. *¿Ignacio Ramonet: <<Ha llegado la hora de reinventar la política y el mundo>>?*. Diario Kafka. El diario.es. (en línia) < http://www.eldiario.es/Kafka/Ignacio-Ramonet-llegado-reinventar-politica_0_122138364.html >

GALLEGO MARGALEF, Ferran. *¿El Frente Nacional francés. De la reagrupación de la extrema derecha a la alternativa nacional-populista (1972-2014)?*. Tiempo Devorado. Abril 2017. (en línia) < file:///C:/Users/lluc9_000/Downloads/98-494-1-PB.pdf >

GIL LOBO, Abel. *¿El nuevo mapa electoral francés: economía y voto en Francia?*. El Español. 23 d'abril del 2017. (en línia). < http://www.elespanol.com/mundo/europa/20170421/210348966_12.html >

HABERMAS, J. *¿For a Democratic Polarisation: How to pull the ground from under Right-Wing Populism?*. Social Europe. 17 de novembre del 2016. (en línia) < <https://www.socialeurope.eu/2016/11/democratic-polarisation-pull-ground-right-wing-populism/> >

KOZLAREK, Oliver. *¿La guerra cultural en contra de la normalización de la extrema derecha y la teoría crítica?*. Oxímora Revista Internacional de Ética y Política. Núm. 10. Gener ó Juny del 2017. (en línia) < <http://revistes.ub.edu/index.php/oximora/article/viewFile/18987/21444> >

LAMBERT, Renaud. *¿La duplicidad económica del Frente Nacional?*. Le Monde Diplomatique. Maig 2017.

MANZANO, Cristina. *¿Hijos del miedo y de la ira?*. Tinta Libre. Abril 2017.

MARTINELLI, Alberto. *Populism on the rise. Democracies under challenge?* ISPI. 2016.

MELZER, Ralf. SERAFIN, Sebastian. *Right-wing in Europe extremism. Country analyses, counter-strategies and labor-market oriented exit strategies*. Friederich Ebert Stiftung. Forum Berlín. (en línia) < <http://library.fes.de/pdf-files/dialog/10031.pdf> >

MONDON, Aureliene. *¿The irresistible rise of the Front National? Populism and the mainstreaming of the Extreme Right?*. Dins de: CHARALAMBOUS, Giorgos. *The European Far*

Right: Historical and Contemporary Perspectives. Peace Research Institute Oslo. Friedrich-Ebert-Stiftung. 2015. (en línea) < http://file.prio.no/publication_files/cyprus/Far%20Right%20Report.pdf#page=41>

MUDDE, Cas. *Right.wing extremism analyzed. A comparative analysis of the ideologies of three alleged right wing extremist parties (NPD, NDP, CPø86)*. University of Georgia. 1995. (en línea) <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.979.883&rep=rep1&type=pdf>>

NAVARRO, Vicenç. *La crisis de la socialdemocracia en Europa*. Sistema. 2010 (en línea) <<http://www.vnavarro.org/?p=4393&lang=CA>> [Consulta: 6/12/2015].

NAVARRO, Vicenç. *Blair, Zapatero, la Tercera Via y el Declive de la Socialdemocracia*. El Plural. 2014 (en línea) < <http://www.vnavarro.org/?p=10335&lang=CA>> [Consulta: 7/12/2015].

ORTEGA, Andrés; PASCUAL-RAMSAY, Ángel. *El centrifugado de centro izquierda*. El País. 4 abril 2012. (en línea) < http://elpais.com/elpais/2012/03/28/opinion/1332947953_446056.html>

OTERO IGLESIAS, Miguel. STEINBERG, Federico. *Causas del rechazo a la globalización: más allá de la desigualdad y la xenofobia*. Real Instituto Elcano. Noviembre 2016. (en línea) <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/web/rielcano_es/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=%2Felcano%2Felcano_es%2Fzonas_es%2Fari81-2016-oteroiglesias-steinberg-causas-rechazo-globalizacion-mas-alla-desigualdad-xenofobia%2F&utm_source=eadi.org>

RAMONET, Ignacio. *Una izquierda descarriada*. Le Monde Diplomatique. Juny 2011.

RIDAO, José María. *La socialdemocracia en su laberinto*. El País. 24 d'abril de 2012. (en línea) < http://elpais.com/elpais/2012/04/23/opinion/1335176747_779335.html>

RODRICK, Dani. *La abdicación de la izquierda*. Revista de Economía Institucional. Volum 18. Núm. 35. Bogotá. 2016. (en línea) <http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S0124-59962016000200016&script=sci_arttext&tlng=es>

RODRIGUEZ AGUILERA-DE PRAT, Cesáreo. *The Rise of the Far Right in Europe*. IEMed. Yearbook. 2014 (en línea) < http://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxiu-sadjunts/anuari/anuari-2014/Rodriguez-aguilera-far-right-europe_IEMed_yearbook_2014_EN.pdf>

RODRÍGUEZ JIMENEZ, José Luis. *De la vieja a la nueva extrema derecha (pasando por la fascinación por el fascismo)*. Historia Actual Online. 2006. (en línea) < <http://www.historia-actual.org/Publicaciones/index.php/haol/article/viewFile/138/126>>

RODRÍGUEZ GIMÉNEZ, José Luis. *De la vieja a la nueva Extrema Derecha (pasando por la fascinación por el fascismo)*. Historia Actual Local. 2006. (en línea) < <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/2188052.pdf>> [Consulta: 27/02/2017].

STOCKEMER, Daniel. *The voters of the FN under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen: continuity or change?*. French Politics. Diciembre 2015. (en línea) <https://www.researchgate.net/publication/283681443_The_voters_of_the_FN_under_Jean-Marie_Le_Pen_and_Marine_Le_Pen_Continuity_or_change>

TORRECILLA GIMÉNEZ, Eduardo. *El avance de la ultraderecha en la Unión Europea como consecuencia de la crisis: una perspectiva del contexto político de Grecia y Francia según la teoría del chivo expiatorio*. Documento de Trabajo Serie Unión Europea y Relaciones Internacionales Número 76 / 2015. CEU Ediciones. (en línea) <<http://www.ideo.ceu.es/Portals/0/Publicaciones/Docuweb%2076%20Serie%20UE.pdf>>

VALENZUELA, Javier. *Doce razones que explican el auge del Frente Nacional*. Tinta Libre. Abril 2017.